

МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
за результатами ХІХ Міжнародної
науково-практичної конференції
(23–24 лютого 2023 р., м. Харків)**

Харків 2023

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди (Україна),
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (Україна),
Вірменський державний педагогічний університет імені Х. Абовяна (Вірменія),
Батумський державний університет імені Шота Руставелі (Грузія),
Телавський державний університет імені Якоба Гогобашвілі (Грузія),
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (Україна),
Куявсько-Поморська Вища Школа в Бидгощі (Польща)

МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
за результатами XIX Міжнародної
науково-практичної конференції
(23–24 лютого 2023 р., м. Харків)

Харків
2023

УДК [37:001]«20»

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 3 від 15.03.2023 р.)

Методологія сучасних наукових досліджень : збірник наукових праць за результатами XIX Міжнародної науково-практичної конференції (23–24 лютого 2023 р., м. Харків) / за заг. ред. К. Юр'євої. — Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2023. — 480 с.

Мови видання: українська, англійська, грузинська.

У збірнику представлено результати актуальних наукових досліджень науковців, викладачів, учителів, вихователів, докторантів, аспірантів – учасників XIX Міжнародної науково-практичної конференції «Методологія сучасних наукових досліджень» (Харків, 23–24 лютого 2023 р.) з України, Азербайджану, Грузії, Китайської Народної Республіки, Німеччини, Республіки Польща.

Для наукових працівників, викладачів закладів вищої освіти, учителів, вихователів, здобувачів вищої освіти. Може використовуватись у навчальному процесі на всіх рівнях вищої освіти.

Усі статті пройшли рецензування, зберігають авторську редакцію. Всю відповідальність за зміст публікацій несуть автори.

Організаційний комітет конференції:

Бойчук Юрій – голова організаційного комітету, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Бережна Світлана – заступник голови організаційного комітету, доктор філософських наук, професор, проректор з наукової, інноваційної та міжнародної діяльності Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Аланія Марина – доктор економічних наук, професор, Тбіліський державний університет імені Іване Джавахішвілі (Тбілісі, Грузія)

Гаврілова Людмила – доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри теорії і практики початкової освіти Донбаського державного педагогічного університету (Слов'янськ, Україна)

Гоголішвілі Отар – доктор історичних наук, професор, Батумський державний університет імені Шота Руставелі; правитель Музею імені Харитона Ахвледіані (Батумі, Грузія)

Карапетян Володимир – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри дошкільної педагогіки та методик Вірменського державного педагогічного університету ім. Х. Абовяна (Єреван, Вірменія)

Метревелі Лія – доктор філософії з освітніх наук, професор, Грузинський технічний університет (Тбілісі, Грузія)

Мікеладзе Тамар – доктор педагогічних наук, асоційований професор, завідувач департаменту освітніх наук, Телавський державний університет імені Якоба Гогешвілі (Телаві, Грузія)

Модебадзе Ніно – кандидат педагогічних наук, професор, декан факультету освітніх наук, Телавський державний університет імені Якоба Гогешвілі (Телаві, Грузія)

Соколова Алла – доктор педагогічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри музичного мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Тавдгірідзе Лела – доктор педагогічних наук, професор Батумського державного університету імені Шота Руставелі (Батумі, Грузія)

Фомін Володимир – доктор педагогічних наук, професор кафедри музичного мистецтва, декан факультету мистецтв Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Хусейнов Разім – доктор філософії з фізики, асоційований професор, Гянджінський державний університет (Гянджі, Азербайджан)

Цотніашвілі Заза – політолог, доктор філологічних наук, професор, академік Національної академії наук Грузії, директор програм з журналістики Кавказького міжнародного університету (Тбілісі, Грузія)

Шашавіашвілі Кетеван – доктор історичних наук, асоційований професор, Кавказький міжнародний університет (Тбілісі, Грузія)

Шерозія Нато – кандидат педагогічних наук, асоційований професор Батумського державного університету імені Шота Руставелі (Батумі, Грузія)

Шукашвілі Ія – головний спеціаліст Бюро міжнародних відносин Телавського державного університету імені Якоба Гогешвілі (Телаві, Грузія)

Юр'єва Катерина – заступник голови організаційного комітету, доктор педагогічних наук, професор кафедри музичного мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Янкович Олександра – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри ранньої освіти, спеціальної педагогіки та ресоціалізації Куявсько-Поморської Вищої Школи (Бидгощ, Польща); завідувач кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (Тернопіль, Україна)

ЗМІСТ

ШЛЯХИ ІНТЕГРАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ СИСТЕМ ОСВІТИ

ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ТА СВІТОВОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ 8

Внукова Н. Пивоваров В. Оцінка стану інтеграції національної системи вищої освіти до європейського освітнього простору. 9

Шрагіна Л., Меєрович М. Глобалізація як соціально-економічна проблема в контексті законів розвитку штучних систем. 13

Шиян А., Нікіфорова Л., Дьогтєва І. Напрямки розвитку правового забезпечення щодо міжнародного співробітництва України у розрізі європейського дослідницького простору. 18

Вдовіна О. Інтеграція України у європейський освітній простір. 22

Garnyk L., Snihurova I. Socio-economic and humanitarian aspects relevant to post-war renovation of Ukraine in European integration perspective. 26

Кузьменко Е. Вплив Брекзиту на систему освіти Великої Британії: тенденції та перспективи. . . . 30

Мандрагеля В. Європейські стандарти як орієнтир для розвитку системи професійної (професійно-технічної) освіти України. 33

Molhamova L. Ways of integration of the Ukrainian education system into the European educational space. 36

Новоселецький Д., Новоселецький Г. Використання європейських ініціатив для оцінювання та вдосконалення інформаційно-цифрового середовища закладу загальної середньої освіти. . . 40

Олійник Т., Пудло В. Відкриті ресурси цифрової культурної спадщини *Europeana* 44

Трубавіна І., Чередниченко О., Недря К. До питання про визначення змісту етичних кодексів науковців у закладах вищої освіти з огляду курсу на євроінтеграцію. 49

Чайковська Г. Розвиток соціальної компетентності майбутніх учителів початкової школи в системі освіти для сталого розвитку. 52

Sharovalov Ye. A conference platform for the scientific community in Ukraine: using semantics and ontologies to simplify reporting and improve management of conferences. 55

Шаповалова М., Федчук А. Визначення вітчизняних дослідницьких інфраструктур. 58

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 61

Tsotniashvili Z. Research Methods for the Information warfare – Ukraine War. 62

Васильєв С. Значення методу герменевтики у дослідженнях правового спрямування. 71

Грицук О., Грицук Ю. Проблеми вищої освіти України в умовах війни. 75

Гуменюк Т. Рефлексія досвіду минулого заради творення майбутнього. 78

Ємельяненко Г., Абизова Л. Методологічні принципи П. Тілліха у теологічному мисленні. 82

Маслова Т. Когнітивний підхід у дослідженні природи термінів. 85

Шушвілі М. Мир – запорука щастя. 89

СИСТЕМА ПРИРОДНИЧО-НАУКОВИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

І МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ У ТЕХНІЧНИХ НАУКАХ. 91

Varamidze I., Bakradze E., Arabidze M. Monitoring of the coastal and shelf zone of the Black Sea In 2020. Georgia. 92

Буднік С. Вдосконалення системи відстеження селенебезпечних станів території. 113

Guliyev N. I. ogly, Tagiyeva S. A. kyzy, Yusubova L. E. kyzy, Huseynov R. K. ogly. Determination of specific resistance of an oblique section (wedge) on semiconductor water. 116

Постернак І., Постернак С., Постернак О. Алгоритм оптимального проектування трикутних розпірних систем. 121

Ганна Чайковська

*доцент, кандидат біологічних наук,
доцент кафедри педагогіки і методики
початкової та дошкільної освіти,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна*

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Анотація. Досліджено проблему розвитку соціальної компетентності майбутніх вчителів початкової школи. Закцентовано увагу на особливостях її формування в системі освіти для сталого розвитку. Встановлено, що соціальна компетентність є показником особистої соціальної зрілості майбутнього вчителя та індикатором його професійної готовності до навчання учнів початкової школи сталому розвитку.

Ключові слова: соціальна компетентність, сталий розвиток, освіта для сталого розвитку, майбутні вчителі початкової школи.

Abstract. The problem of social competence development of future primary school teachers is investigated. The article focuses on the peculiarities of its formation in the system of education for sustainable development. It has been established that social competence is an indicator of personal social maturity of a future teacher and an indicator of his/her professional readiness to teach primary school students sustainable development.

Keywords: social competence, sustainable development, education for sustainable development, future primary school teachers.

У досягненні сталого розвитку суспільства особливої уваги потребує формування соціальної компетентності кожного жителя планети. Зміни суспільних відносин, сучасні виклики та загрози (в тому числі російсько-українська війна) вимагають формування нових моделей поведінки, здатностей відповідати на виклики часу і бути компетентними в різних життєвих ситуаціях.

У науковій літературі помічаємо великий інтерес вчених до проблеми «соціальної компетентності особистості». Проаналізувавши різноманітні підходи до дефініції досліджуваного поняття з'ясуємо, що його трактують як поведінку в певних соціальних ситуаціях, що призводить до позитивної чи негативної взаємодії особистостей і соціуму [3, с. 26]; вміння, що дає змогу вирішувати певні соціальні задачі [5, с. 4]; здатність до побудови позитивних міжособистісних відносин та вирішення міжособистісних конфліктів [6, с. 8] тощо.

Метою статті є дослідити особливості розвитку соціальної компетентності майбутніх учителів початкової школи в системі освіти для сталого розвитку.

У нашому дослідженні процес формування соціальної компетентності особистості розглядаємо в системі освіти для сталого розвитку (далі ОСР). Акцент робимо на підготовці майбутніх вчителів початкової школи, для яких соціальна компетентність, з одного боку, є показником їх особистої соціальної зрілості (здатність осмислювати сутність соціальних процесів у взаємозв'язку із екологічними та економічними, вибудовувати стратегії взаємодії з іншими людьми на засадах сталості, обирати способи досягнення цілей сталого розвитку в соціальній реальності, передбачати наслідки власної діяльності на шляху досягнення сталості, гнучко реагувати на нові соціальні виклики тощо), а з іншого – індикатором професійної готовності до навчання учнів початкової школи (здійснювати соціально-педагогічний супровід соціалізації учнів, формувати компетентності сталого розвитку у молодших школярів тощо).

З огляду на сказане, соціальну компетентність майбутнього учителя початкової школи в системі ОСР визначаємо як цілісне соціально-педагогічне утворення, що включає готовність здобувачів вищої освіти до професійної діяльності, професійного розвитку та саморозвитку на засадах сталості і їх соціальну відповідальність за сталий розвиток суспільства.

Вважаємо, що розвиток соціальної компетентності майбутнього вчителя в системі ОСР визначається потребою в професійній самореалізації та в соціалізації як можливості інтегрувати свої зусилля для досягнення сталого розвитку суспільства та виокремити поле індивідуальної відповідальності за сталий розвиток суспільства.

Критеріями розвитку соціальної компетентності в системі ОСР є здатність до співпраці, вміння долати проблеми в різних життєвих ситуаціях та визначати особисті ролі в суспільстві, розвиток комунікативних навичок, соціальних і громадянських цінностей, а також мобільність у різних соціальних умовах. Відповідно, формування цих критеріїв можливе через розвиток ідентичності особистості, прийняття соціальних цінностей, набуття навичок міжособистісної взаємодії, прийняття рішень, вміння регулювати особисту поведінку, розвиток культурної компетентності [4, с. 241].

Розвиток соціальної компетентності майбутніх учителів початкової школи в системі ОСР забезпечується поступовим оволодінням здобувачами вищої освіти знаннями про сталий розвиток та освіту для сталого розвитку, формуванням мотивації та моделі соціальної поведінки, яка дозволить зберегти гуманістичні засади суспільства, його ресурси та ефективний економічний розвиток. Її результати дають змогу сформувати майбутнього вчителя як особистість зі сталим світоглядом та розумінням свого призначення у суспільному житті.

Ефективними шляхами розвитку соціальної компетентності в системі ОСР в сучасному закладі вищої освіти є формування здатності майбутніх учителів початкової школи до ефективної командної роботи, навичок продуктивної взаємодії із соціальним та природним середовищем, удосконалення ключових компетентностей сталого розвитку (системне мислення, прогностична і правова компетентності, критичне мислення,

компетентності колективної роботи, самосвідомості, комплексного вирішення проблем) [1, с. 72] тощо.

Вважаємо, що соціальна компетентність майбутнього вчителя належить до категорії наскрізних компетентностей сталого розвитку. Вчені виділяють у її структурі дві підкатегорії: спілкування та співпраця, які необхідні для ефективної соціальної взаємодії в інтересах сталого розвитку [2, с. 37]. Комунікативні навички озброюють здобувачів вищої освіти здатністю розуміти міжкультурні відмінності у різноманітних суспільствах, конструктивно спілкуватися задля досягнення цілей сталого розвитку. Навички співпраці забезпечують ефективну та конструктивну участь у суспільному житті шляхом розвитку вміння взаємодіяти, брати на себе відповідальність за сталий розвиток суспільства.

У процесі розвитку соціальної компетентності важливо ініціювати, сприяти та підтримувати різні типи співпраці майбутніх учителів початкової школи на заняттях чи у позааудиторній діяльності. Ми розуміємо співпрацю як здатність усвідомлювати власні почуття, бажання, думки, поведінку та особистість, а також конструктивно взаємодіяти з іншими учасниками освітнього процесу регулювати, мотивувати та розвивати себе для вирішення проблем сталого розвитку. Активне обговорення проблем та аргументування думок, прийняття рішення, виявлення громадянської позиції посилюють відчуття відповідальності студента за набуття відповідного рівня фахової підготовки в контексті опанування соціальними навичками та навичками сталого розвитку.

Отже, розвиток соціальної компетентності майбутніх учителів початкової школи в системі ОСР відбувається через спілкування та співпрацю усіх учасників освітнього процесу, формування індивідуальної та колективної відповідальності за результати професійної діяльності в інтересах сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Чайковська Г. Б. Формування компетентностей сталого розвитку в процесі фахової підготовки майбутніх вчителів початкової школи. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка. 2022. № 1. С. 72–80.
2. Gedvilienė G., Gervienė S., Pasvenskienė A., Žižienė S. The social competence concept development in higher education. *European scientific journal*. 2014. Vol. 10(28). P. 36–49.
3. Gedvilienė G. *Social Competence of Teachers and Students: The Case Study of Belgium and Lithuania*. Kaunas: Vytautas Magnus University, 2012. 106 p.
4. Han H. S., Kemple K. M. Components of social competence and strategies of support: considering what to teach and how. *Early Childhood Education Journal*. 2006. Vol. 34. № 3. P. 241–246.
5. Ladd G. W. Social competence: an important educational objective? *Asia-Pacific Journal of Research in Early Childhood Education*. 2007. Vol. 1. № 1. P. 3–37.
6. Ma H. K. Social competence as a positive youth development construct: a conceptual review. *The Scientific World Journal*. 2012. Vol. 2012. 7–13. <https://doi.org/10.1100/2012/287472>

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди (Україна),

Наукове видання

МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
за результатами ХІХ Міжнародної науково-практичної конференції
(23–24 лютого 2023 р., м. Харків)

Відповідальний за випуск

К.А. Юр'єва

Формат 60x84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Arial. Друк ризографічний.
Умов. друк. арк. 13,18 Наклад 100 прим. Замов.

Україна, 61002, Харків
вул. Алчевських, 29

У збірці представлено результати актуальних наукових досліджень вчених – викладачів, учителів, вихователів, докторантів, здобувачів третього (освітньо-наукового), другого (магістерського) і першого (бакалаврського) рівнів вищої освіти – учасників **XIX Міжнародної науково-практичної конференції «Методологія сучасних наукових досліджень»** (Харків, 23–24 травня 2023 р.) з України, Грузії, Китайської Народної Республіки, Німеччини, Польщі.

Для наукових працівників, викладачів закладів вищої освіти, учителів, вихователів, здобувачів вищої освіти. Може використовуватись в освітньому процесі і в теоретичних наукових дослідженнях.